

Culturele instellingen in Nederland 2018

René Bekkers & Rosan van Niekerk, 16 januari 2020

Het Centrum voor Filantropische Studies van de Vrije Universiteit Amsterdam zal in aanvulling op het onderzoek 'Geven in Nederland 2020' onderzoek verrichten naar geefgedrag aan culturele instellingen in Nederland en hun ondernemerschap.

Doel

Het doel van het onderzoek is om een beeld te geven van de veranderingen in het geefgedrag aan culturele algemeen nut beogende instellingen (ANBIs) en van de veranderingen in het ondernemerschap en de eigen inkomsten van culturele ANBIs, met name de veranderingen in de inkomsten door fondsenwerving en sponsoring.

De onderzoeksvragen die dit onderzoek zullen beantwoorden zijn de volgende:

- * Hoe hebben de eigen inkomsten, met name de private inkomsten en sponsorinkomsten, van culturele instellingen en cultuurfondsen in Nederland zich in 2018 ontwikkeld?
- * Hoe ondernemend zijn culturele instellingen en cultuurfondsen en hoe vertaalt ondernemerschap zich in fondsenwerving, communicatie en commerciële activiteiten?
- * Hoe is het geefgedrag aan culturele instellingen en cultuurfondsen door bedrijven en huishoudens in Nederland veranderd in 2018?

Achtergrond

Een belangrijk doel van de Geefwet is culturele instellingen te stimuleren tot ondernemerschap en fondsenwerving. Daarom zijn de mogelijkheden voor instellingen commerciële activiteiten te ontplooiën vergroot en cursussen fondsenwerving ontwikkeld. Daarnaast beoogt de wet de giften van particulieren en bedrijven aan culturele instellingen te stimuleren. In de Geefwet is in 2012 daarom een multiplier voor giften aan culturele instellingen ingevoerd, die giften door particulieren en bedrijven aantrekkelijker maakt. In de twee eerdere onderzoeken naar de veranderingen in de inkomsten van culturele instellingen hebben we de periode 2012-2014 (Franssen & Bekkers, 2016)¹ en 2015

---

¹ Franssen, S.E. & Bekkers, R. (2016). Culturele instellingen in Nederland: Veranderingen in geefgedrag, giften, fondsenwerving en inkomsten tussen 2011 en 2014. Amsterdam: Werkgroep Filantropische Studies, Vrije Universiteit Amsterdam. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/06/09/culturele-instellingen-in-nederland-veranderingen-in-geefgedrag-giften-fondsenwerving-en-inkomsten-tussen-2011-en-2014>

(De Nooij, Bekkers & Felix, 2017)² onderzocht. Uit het tweede onderzoek over het jaar 2015 bleek dat het geefgedrag aan cultuur met name door bedrijven is toegenomen. We zagen echter geen toename in het geefgedrag van vermogende Nederlanders. De kennis over de Geefwet en de multiplier bleek in die jaren niet toegenomen, noch onder de brede steekproef van huishoudens, noch onder vermogende Nederlanders.

Toch zijn culturele instellingen in staat geweest om meer eigen inkomsten te genereren uit publieksactiviteiten, private inkomsten (giften) en sponsoring. De toename in private inkomsten en sponsoring komt met name voor bij de grote instellingen. Deze toename was niet zichtbaar bij kleine instellingen waar de private inkomsten zijn gedaald en de inkomsten uit subsidie zijn gestegen. Als subsidies afnemen kan dit het bestaan van de kleine instellingen onder druk zetten. Het is van belang om te onderzoeken of deze trend zich heeft doorgezet. We zullen daarom nagaan hoeveel culturele instellingen niet meer actief zijn en de mate waarin het verdwijnen van instellingen samenhangt met de omvang en het ondernemerschap zoals we die gemeten hebben in eerdere edities van het onderzoek.

Opzet

Het onderzoek zal bestaan uit twee delen: een deelonderzoek naar geefgedrag door burgers en bedrijven, en een deelonderzoek naar ondernemerschap onder culturele instellingen. Een overzicht van de gegevensbronnen die we gaan gebruiken hebben we weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Gegevensbronnen

	Over 2018*
<i>Deelonderzoek geefgedrag</i>	
Huishoudens	GIN2020 (J&V)
Bedrijven	GIN20202 (J&V)
Vermogende Nederlanders	GIN2020 (J&V)
<i>Deelonderzoek ondernemerschap culturele instellingen</i>	
Culturele instellingen	FCI2018 en jaarverslagen (OCW)
Top 50 grootste instellingen	FCI2018 en jaarverslagen (OCW)

* Financierende ministeries staan tussen haakjes vermeld. Het Ministerie van J&V heeft een subsidie voor de helft van de begroting van het onderzoek Geven in Nederland 2020 toegekend. De andere helft komt van co-financiers uit de filantropische sector.

² De Nooij, F., Bekkers, R. & Felix, S. (2017). Ontwikkelingen in giften, sponsoring en andere inkomsten van culturele instellingen in Nederland. Vrije Universiteit Amsterdam: Werkgroep Filantropische Studies. <https://fci14.files.wordpress.com/2017/07/ontwikkelingen-in-giften-sponsoring-en-andere-inkomsten.pdf>

Deelonderzoek geefgedrag

In het deelonderzoek naar geefgedrag door burgers en bedrijven zullen we gegevens analyseren uit het VU-onderzoek *Geven in Nederland*. In het onderzoek zijn representatieve steekproeven van ongeveer 1.200 huishoudens en 1.300 bedrijven ondervraagd over geefgedrag in het kalenderjaar 2018. Bovendien hebben ongeveer 800 vermogende Nederlanders vrijwel dezelfde vragenlijst ingevuld. We publiceren en presenteren de resultaten op de Dag van de Filantropie op 15 april 2020, vandaar de naam “GIN₂₀₂₀”.

Een vergelijking van de gegevens over het geefgedrag in 2018 met de gegevens over het geefgedrag in de jaren 2013 en 2015 geeft inzicht in de veranderingen in de omvang en samenstelling van het geefgedrag aan culturele instellingen na de invoering van de multiplier in de Geefwet.

Deelonderzoek ondernemerschap culturele instellingen

In de vorige twee onderzoeken hebben we meer dan 4.000 culturele ANBI's aangeschreven die in het register van de belastingdienst staan. In het eerste onderzoek konden we voor de jaren 2012 en 2013 gebruik maken van gegevens over 928 instellingen, voor het jaar 2014 van gegevens over 521 instellingen. In het tweede onderzoek voor het jaar 2015 hebben we gebruik gemaakt van gegevens van 438 instellingen. Van een longitudinale groep van 105 instellingen hebben we gegevens over alle jaren. Deze groep is niet representatief voor alle culturele instellingen, maar geeft wel een consistent beeld van de ontwikkelingen onder de kleine en middelgrote instellingen.

In het huidige onderzoek starten we met dezelfde basis van instellingen die als culturele ANBI's in het register van de belastingdienst staan (peildatum: eind 2018). De instellingen krijgen per post een uitnodiging voor het onderzoek en een herinnering. Om de respons uit de longitudinale groep te verhogen zullen we de instellingen die aan de vorige onderzoeken hebben deelgenomen bij non-respons nog twee maal extra benaderen, eerst via e-mail en daarna telefonisch. Wanneer respons alsnog uitblijft gebruiken we gegevens uit de jaarverslagen van de instellingen. Daarnaast besteden we extra aandacht aan de grootste culturele instellingen, omdat zij het grootste deel van de inkomsten voor hun rekening nemen en beeldbepalend zijn voor de sector. We stellen daarom een top 50 van de grootste culturele instellingen in Nederland samen. We vergeten daarbij grote instellingen die in de afgelopen drie jaar zijn opgericht niet.

Het huidige onderzoek zal wat de opzet betreft een herhaling zijn van de vorige twee onderzoeken, met twee inhoudelijke vernieuwingen. Net als in het onderzoek over 2015 zullen we in het huidige onderzoek een verkorte vragenlijst gebruiken, waarin de inkomsten van culturele instellingen centraal staan en ook vragen over ondernemerschap

en innovatie worden gesteld. Op basis van deze gegevens en aanvullende gegevens uit jaarverslagen stellen we een top 50 van culturele instellingen samen.

De twee inhoudelijke vernieuwingen zijn de volgende. Ten eerste willen we bij de analyse van de inkomsten van culturele instellingen beter onderscheid gaan maken tussen uitvoerende culturele instellingen en cultuurfondsen. Veel cultuurfondsen hebben geen eigen programmering of publieksactiviteiten, maar functioneren als co-financier van uitvoerende culturele instellingen. Cultuurfondsen zijn niet zo sterk afhankelijk van publieksinkomsten en kunnen vaker rekenen op vaste inkomsten uit subsidie, giften of een bronvermogen. Daarnaast zullen cultuurfondsen op een andere manier invulling geven aan ondernemerschap dan culturele instellingen die wel culturele activiteiten aan het publiek aanbieden. De analyse van de verschillen tussen culturele instellingen en cultuurfondsen zullen we uitvoeren naast de analyses zoals we die in de twee eerdere onderzoeken hebben uitgevoerd. Op deze manier kunnen we de resultaten voor de gehele cultuursector wel vergelijken met de resultaten uit de voorgaande onderzoeken.

Ten tweede willen we aandacht besteden aan alternatieve financieringsvormen als leningen, garantiestellingen, matching, leningen uit een revolverend fonds en risicokapitaal. In hoeverre maken culturele instellingen gebruik van deze nieuwe financieringsvormen en zien zij deze als een vruchtbare manier om in de toekomst inkomsten te verwerven? Deze vragen zijn ook van belang vanuit het oogpunt van de cultuurfondsen. In hoeverre hebben zij interesse om deze alternatieve financieringsvormen te gaan aanbieden of doen zij dat wellicht al? De Raad voor Cultuur schrijft in haar advies dat het niet voor de hand ligt dat cultuurfondsen hierin investeren omdat het beoordelen van voorstellen op hun terugverdiencapaciteit en kredietwaardigheid niet tot de belangrijkste activiteit van de cultuurfondsen hoort (Raad voor Cultuur, 2019).³

Planning werkzaamheden

We zullen het onderzoek uitvoeren in de periode september 2019 tot en met juni 2020. Prof. dr. René Bekkers van het Centrum voor Filantropische Studies aan de VU zal het onderzoek leiden en de eindrapportage verzorgen. Barbara Gouwenberg (projectleider Geven in Nederland) zorgt voor de coördinatie van het onderzoek. Rosan van Niekerk (junior onderzoeker) zal het deelonderzoek geefgedrag en het deelonderzoek inkomsten culturele instellingen uitvoeren.

---

³ Raad voor Cultuur (2019). *Financiering van Cultuur*. Den Haag: Raad voor Cultuur.
<https://www.cultuur.nl/upload/documents/tinymce/Financiering-van-cultuur.pdf>

- September - november 2019 Verwerken en analyseren van de gegevens GIN2020 over geefgedrag huishoudens, bedrijven, vermogende particulieren
- December 2019 Samenstelling steekproef organisaties en voorbereiding dataverzameling FCI8: Fondsenwerving Culturele Instellingen
- Januari - februari 2020 Dataverzameling FCI8: online enquête (over 2018), gegevens uit jaarverslagen
- Maart - april 2020 Verwerken en analyseren van de gegevens FCI8 over culturele instellingen
- April - mei 2020 Schrijven eindrapportage
- Juni 2020 Publicatie rapportage Culturele instellingen in Nederland